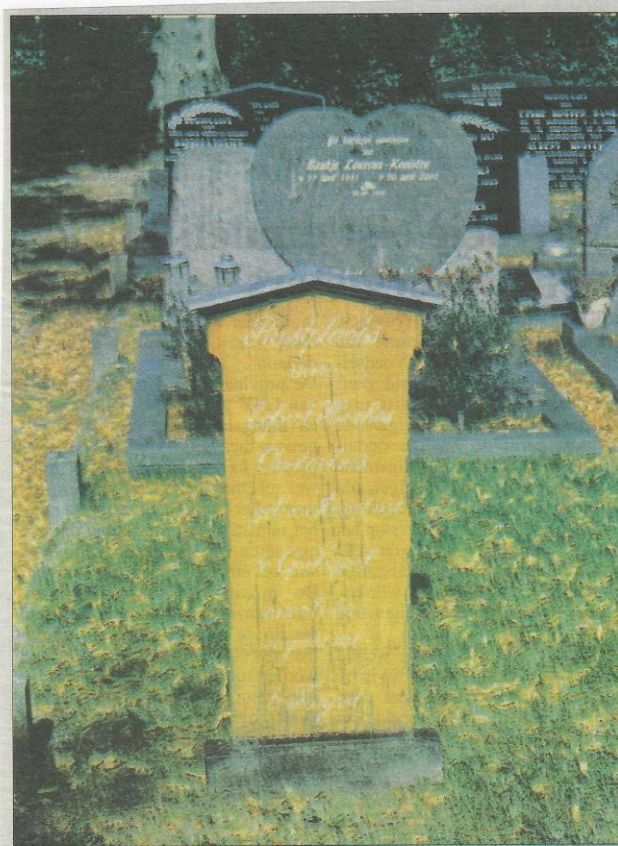
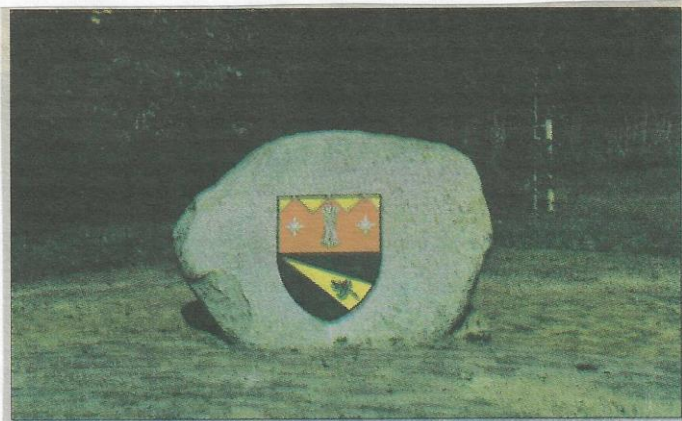

*"Geen smid, geen verver, geen schoenmaker
enzovoort, wil hier wonen....."*

Iets uit de geschiedenis van Twijzelerheide in de eerste helft van de 20ste eeuw

Bij de ingang van de begraafplaats te Twijzelerheide ligt nog een eenvoudig houten grafmonument van Egbert Harkes Oosterhuis, geboren 10 maart 1834, overleden 20 juni 1874 te Twijzel. (Foto: D.R. Wildeboer)

Aan het begin van het dorp, vanaf Twijzel, is deze grote zwerfkei te zien met het dorpswapen van Twijzelerheide. (Foto: D.R. Wildeboer)

Door: Dirk Reinder Wildeboer te Buitenpost
 Secretaris van de Stichting Oud-Achtkarspelen
 Tel. 0511-541920, e-mail: d.r.wildeboer@hetnet.nl

In dit artikel vindt u bijzonderheden over de naam van het dorp, een oud gebruik, de kooplieden en de komst van de waterleiding.

Verzoeken om naamsverandering

Hoewel Twijzelerheide per 1 januari 1921 de officiële status van een zelfstandig dorp kreeg, had de plaats al in het jaar 1908 een vereniging voor plaatselijk belang, die bij Koninklijk Besluit was goedgekeurd. Na de eerste wereldoorlog was de naam kennelijk een probleem voor de inwoners, want zo omstreeks 1920 ging van het bestuur van genoemde vereniging een 'adres' naar de gemeenteraad van Achtkarspelen om 'hun buurtschap een andere, beter klinkende naam te geven'. Hoe hierop gereageerd werd, is niet duidelijk. We kunnen echter wel aannemen dat er niets is gebeurd om iets aan de wensen van de bevolking tegemoet te komen. Want op 15 mei 1931 ging er weer een schrijven naar de gemeente, waarin valt te lezen 'dat zij de eer heeft U beleeft te verzoeken te willen bevorderen dat de naam van ons dorp wordt veranderd in Twijzel West (eventueel West Twijzel). Er bestaat een sterke strooming onder onze dorpsgenooten, die het zeer op prijs zouden stellen wanneer de naam Twijzelerheide werd veranderd in Twijzel-West. Het zijn vooral zakenmensen en boeren, die op onze vergadering telkens weer aandringen op naamsverandering. Zij beweren, dat ze vaak schade ondervinden in hun handel of bedrijf, juist door de naam Twijzelerheide'. De volgende toelichting werd hierbij gegeven: 't Kan zeker niet ontkend worden, dat de naam Twijzelerheide een verkeerde voorstelling wekt en daarom misleidend genoemd moet worden. Vroeger moge deze streek

de heide geweest zijn, die bij Twijzel behoorde, thans nu de heide verdwenen is, behoort ook die naam te verdwijnen. Ook in den vreemde heeft deze naam iets dat afstoot, iets verachtelijks, iets minderwaardigs, ligt er in opgesloten, zoodat willekeurig dat stempel van minderwaardigheid ook gebruikt wordt op de personen die daar wonen. Zulks blijkt b.v. wanneer er advertenties geplaatst worden, waarin onderwijzers gevraagd worden. Voor Twijzelerheide komen geen sollicitanten, voor Twijzel namelijk wel. Ook voor andere betrekkingen geldt dit. Men moet daar steeds rekening mede houden en wekt daardoor soms het misnoegen van de echte Twijzellers op. Ook als er land verkocht of verhuurd wordt, komt zulks uit. Ook vroeger onder Kooten liggende landerijen zijn door de naamsverandering verhuisd naar Twijzelerheide en de bewoners van dat deel wat nu Twijzelerheide heet, voelen zich daardoor dan ook wat gekrenkt en benadeeld in hun belangen. Velen schrijven het ook aan den naam Twijzelerheide toe, dat hier geen smid, geen verver, geen schoenmaker enz. wil wonen. Ook maken kooplieden, arbeiders en anderen, zich menigmaal schuldig, om geldelijk zich niet benadeeld te zien. Komen ze uit Twijzelerheide, dan heeft men voor hen menigmaal geen goet woord over. 't Is om al deze redenen dan ook zeker 99 procent der hier wonende mensen gaarne zouden zien dat deze naam vervangen werd door een andere. Genoemd zijn b.v. Hilwouden (in verband met het vroegere Hiltjemoeiwouden) Nijewoude, Zuiderzwaag, Zwaddeburen. Op de gehouden vergadering gaf het meerendeel der aanwezige personen de voorkeur aan Nijewoude of Nijewoude'.

Advies

Het gemeentebestuur stond voor een moeilijke keus en er werd besloten om aan het hoofd van de openbare school te Kooten, de heer H. Sannes, zijn zienswijze op deze kwestie te geven. Een uitgebreid advies volgde, dat uiteindelijk uitmondde in Nieuw-Twijzel, Twijzel-Noord of Noord-Twijzel. Hij gaf de voorkeur aan Noord-Twijzel, 'omdat het anders kon schijnen, dat men Noord-Bergum nadeed, dat ook geen (Bergumer)heide meer wilde heeten'. Toch heeft men zich bij de gemeente serieus met deze zaak bezig gehouden, wat blijkt uit een gevonden concept-brief, die overigens nimmer is verstuurd, waarvan de tekst luidde: 'Ingezeten van het dorp Twijzelerheide in deze gemeente hebben zich herhaaldelijk er bij ons op aangedrongen te willen bevorderen, dat uit de naam van dat dorp de toevoeging 'heide' vervalt. Wij zijn daarom voornemens de raad dezer gemeente voor te stellen den naam voor het dorp Twijzel te veranderen in dien van 'Optwijzel', zooda de naam van dit dorp ook vroeger luidde en het dorp Twijzelerheide voortaan te noemen 'Twijzel'. Beleeft verzoeken wij Uwe Excellentie te mogen worden ingelicht of tegen deze naamsveranderingen voor de genoemde dorpen bezwaren bestaan'. De indruk bestaat dat de zaak langzamerhand in de doofpot terecht is gekomen. Verder gebeurde er niets. Zoals we nu wel weten is Twijzelerheide nog steeds Twijzelerheide. Nu, ongeveer tachtig jaar later, zal waarschijnlijk niemand zich meer stoten aan de dorpsnaam met het woord 'heide' er in.

Oude zeden en gewoonten

De armoedige omstandigheden van de heidebewoners trokken in de rest van ons land de nodige aandacht. Overheidsfunctionarissen en verslaggevers van kranten en tijdschriften kwamen ter plekke en deden verslag van hun bevindingen. Zo reisde G. Herwig in 1907 een journalist van het door deftige lieden gelezen tijdschrift 'Eigen Haard', naar Twijzelerheide en Zwaagwesteinde om verslag te doen. Deze persoon liet zich goed informeren en had een scherp waarnemingsvermogen. Behalve onder meer de ontstaansgeschiedenis van deze dorpen, schonk hij ook aandacht aan de zeden en gewoonten, waarvan hierna iets wordt verteld door Herwig aan het woord te laten.

"Ook bij het huwelijk heerschen hier nog steeds gewoonten, die niet ons geheele land land door zoo zullen zijn, hoewel we gaarne gelooven dat ieder dorp wel iets dergelijks heeft. Gewoonlijk rijdt het jonge paar met een wagen naar het gemeentehuis, maar de vreemdeling, die zoo'n equipage tegen komt, kan dadelijk zien, dat het 'trouwers' zijn, want de staart van het ros is met een bloempje of bouquetje versierd. Den dag van het huwelijk wordt somwijlen door enkele bureu de vlag uitgestoken. Als het jonge paar eenvoudige lieden zijn, dan wordt van het gezelschap na afloop van de plechtigheid op het gemeentehuis met een flesch naar de vlaggende woningen gestuurd om de bewoners te tracteeren voor hunne blijken van hulde en vriendschap. Ook wordt den eersten Zondag nadat het jonge paar in ondertrouw is opgenomen - onder de geboden gaat - door verschillende personen gevlagd. Meestal zijn dan duidelijk te herkennen de verschillende leveranciers die of voor de bruiloft, of voor het jonge paar hunne waren geleverd hebben".

Kooplieden

In 1928 werd het 'Adresboek van

de Provincie Friesland' uitgegeven.

Van alle plaatsen uit deze provincie zijn hierin onder andere de namen, huisnummers en beroepen van alle personen te vinden, die in de bevolkingsregisters zijn opgenomen. Het blijkt dat er in Twijzelerheide 18 mannen zijn geregistreerd met het beroep van 'koopman', 'kaaskoopman', 'eierkoopman', of 'koopman in galanteriën'. Hierna volgen de huisnummers en namen van de rond 1928 in het dorp wonende kooplieden: nr. 90b: H.J. de Boer, nr. 218: L. de Bruin, nr. 112: P. van der Bij, nr.?: J. Geertsma, nr. 11: Joh. de Haan, nr. 204: M. Heidstra, nr. 205: H. Heringa, nr. 200: Fr. de Hoop, nr. 182: M. van Kammen, nr. 213: N.B. Koning, nr. 96: Tj. Kuitert, nr.?: O. Leegsma, nr. 75: Tj. Sj. Nicolai, nr. 54: H. Veenstra, nr. 151: J. Veenstra, nr. 191: L. van der West, nr. 144: H. Wijbenga en nr. 143: S. Wijbenga. Pieter Jelles Troelstra schreef over de kooplieden in deze streek o.a. het volgende: "In Friesland stond al het rondzwerfend kramersvolk aan het einde van de 19de eeuw al snel synoniem voor 'Westereinders'. De grote meerderheid bestaat uit kleine kooplieden en kramers, die in de buurt of in de wijde omgeving venten en dan 's zaterdags en 's zondags thuis zijn, of weken van huis blijven, wanneer zij hun bedrijf uitoefenen tot in Holland. Zij verkopen niet alleen kaas, maar ook houtwaren, muizenvallen en galanteriewaren. Wat er tekort komt moet door bedelen worden aangevuld". Dr. Y. Poortinga stak in 'Frysk en Frij' in 1946 zijn bewondering voor genoemde kooplieden niet onder stoelen of banken: "Zodra er een deur voor hen opengaat, zien ze al wat voor een soort mensen ze voor zich hebben. Bij kerkelijke mensen spreken ze over de Waarheid, bij anderen over een daar passend onderwerp. Op eenvoudige mensen krijgen ze op deze manier gemakkelijk een soort geestelijk overwicht".

Een bijde dag

We nemen nu een grote sprong van een halve eeuw in de tijd en komen terecht in 1953. Het dorp werd aangesloten op de waterleiding en de Leeuwarder Courant deed als volgt verslag: "Het regende Maandag - ook in Twijzelerheide -. De mensen keken er echter tevreden, niet alleen naar de lucht, waaruit het regenwater rijkelijk neerplensde, maar ook naar de grond, waarin waterleidingkundigen buizen legden. 's Morgens vroeg waren deze mannen gekomen om de eerste aansluiting op het waterleidingnet tot stand te brengen in het dorp. Slager B.J. Spoelstra was de gelukkige. Vóór deze gedenkwaardige Maandag was Twijzelerheide geheel aangewezen op regenwater. Waterleiding bestond niet in het dorp. Bij de aanhoudende droogte raakten de waterputten leeg. De arbeiders moesten dan 's avonds als zij van hun werk thuis kwamen, weer op pad met melkbussen achter op de fiets, om die te vullen uit de putten bij scholen en kerken. Ook reed er van tijd tot tijd een tankwagen door het dorp om de putten te vullen. De melkrijder vervulde ook een belangrijke taak in de watervoorziening. Hij nam melkbussen met water mee van de fabriek te Twijzel. Het water kostte een kwartje per bus. Maandag zijn de eerste aansluitingen tot stand gebracht in Twijzelerheide en daarmee tevens in de gemeente Achtkarspelen. De mensen van Twijzelerheide hadden reden om tevreden te kijken".

Bronnen: Naast de reeds genoemde: H. van der Bij, artikelen in het Nieuwsblad van Noord-Oost Friesland (1992)

DIT WAS EEN PUBLICATIE NAMENS DE STICHTING OUD-ACHTKARSPLEN

Recente opname van de begraafplaats aan de Bjirkewei te Twijzelerheide. De armvoogdij van Twijzel zorgde ervoor dat rond 1866 deze werd aangelegd. (Foto: D.R. Wildeboer)